

Крицька Антоніна
(м. Одеса)

АНАЛІЗ АСОЦІАТИВНОГО ПОЛЯ ЛЕКСЕМИ «ІМІДЖ ЛІКАРЯ»

В тезах розглянуто термінологію, зокрема «асоціації», «словесні асоціації», «семантичне поле» та ін. Також подано дослідження асоціативного поля лексеми «імідж лікаря». Визначено асоціації, які виникають у людей різного віку, освіти та статі стосовно стимулу «імідж лікаря». Розподілено весь матеріал за тематичними групами та оформлено висновки.

Асоціативність – це одна із ознак творчого мислення людини. Суть даного поняття ґрунтується на теорії про властивості, природу та зв'язки асоціацій у філософії, психології, психолінгвістиці, семасіології.

Процес утворення мовних асоціацій доволі складний. Поки не існує однієї думки на питання про фактори, які переважають у процесі виникнення асоціативних зв'язків між словами. Одні вчені (Г. Щур, Б. Плотников) стверджують, що в основі виникнення асоціацій лежать об'єктивний та соціальний досвід індивіда, інші звертають увагу на їх психічний характер (Ф. Галтон, В. Вундт) або на залежність від культурно-історичних традицій народу (А. Сахарний, А. Залевська).

Словесні асоціації – це результат сприйняття особою об'єктивної дійсності і пропускання цієї інформації через дзеркало власного життєвого досвіду, його культурного й соціального рівня, належності до певної етнічної групи. Ш. Баллі зазначав: «людська думка постійно коливається між логічним сприйняттям та емоцією, ми або розуміємо, або відчуваємо» [1, с. 400].

І. Чумак систематизує погляди на ознаки семантичного поля, виділяючи такі властивості: утворення семантичного поля великою кількістю значень, які мають хоча б одну спільну семантичну ознаку; конструювання поля за допомогою мікрополів; взаємовизначеність елементів, що виступає інколи у вигляді взаємозамінності їх; взаємопов'язаність між лексико-семантичними полями через багатозначність. [3]

«Поле» реакцій, отриманих на слово-стимул, дає підстави говорити про психологічну структуру значення базового слова як комплексне явище, якому властиві певні параметри, зокрема ті, у яких чітко простежується певна емоційність.

З метою визначення асоціативного поля лексеми «імідж лікаря» було проведено вільний експеримент. Суть методу полягала в тому, що респондентам було запропоновано слово-стимул, до якого необхідно за 2 хвилини написати асоціативний ряд, який спливав у їхній уяві. Зауважимо, що обирали респондентів, які не мають жодного відношення до галузі медицини.

Зібраний матеріал ми розподілили на декілька підпунктів, відповідно до віку респондентів, їх освіти, статі. Намагалися з'ясувати чи є взаємозв'язок між асоціаціями і виділеними нами категоріями.

Нами було опитано 70 людей — 39 жінок, 31 чоловіків. З цієї кількості виокремлюємо такі вікові групи: 18-25 років (13 жінок, 9 чоловіків); 25-32 років (15 жінок, 10 чоловіків); 40-60 років (11 жінок, 12 чоловіків).

Згідно зібраних даних проаналізували матеріал і розподілили за категоріями: за віком; за освітою; за статтю.

Асоціації респондентів за віковим критерієм

Опитаних розподілимо на такі вікові групи: 18-25 років; 25-32 роки; 40-58 років.

Дані подамо у вигляді таблиці, в якій подаємо всі реакції, розділивши за віковим критерієм. Повторювані реакції не заносимо, оскільки частотність не є метою нашого дослідження. Усі асоціації подаються зі збереженням мови респондентів без виправлень, хоча такі іноді й потрібні.

18-25 років	25-32 роки	40-60 років
Ліки, пігулки, мазь, латинь, успокоїтільне, строгість, халат, шапочка, стерильність, серіал, «клініка», «Інтерни», «хороший лікар», Хаус, доктор Хаус, доктор Форман, Купітман, світлий, сарказм, іронія, гумор, жарти	Стетоскоп, ренген, білий, аптека, ліки, рукавички, халат, окуляри, гематоген, доктор Биков, клініка, лікарня, догляд	Страх, кабінет, чистота, аналізи, охайність, акуратність, довіра, інструменти, вата, кров, операція, кушетка, вакцинація, грамотність, співчуття,

Молодь заповнювала свої анкети дуже живими асоціаціями, емоційно наповненими. Люди старшого покоління покладалися не скільки на асоціації, а скільки на свої знання та почуття.

Асоціації респондентів за категорією освіти

70 респондентів поділяємо такі групи за здобутою освітою: вища – 20 осіб; неповна вища – 9 осіб; середня спеціальна – 35 осіб; середня неповна – 4 особи.

Проводили аналіз зібраного матеріалу і помітили певну закономірність: люди з вищою освітою записували асоціації виважені, без емоційних прикрас.

Стимул	Вища	Неповна вища	Середня спеціальна	Середня неповна
Імідж лікаря	Халат, мазь, рукавички, серіал, рукавички, окуляри, клініка, лікарня, білий, чистота, інструменти, довіра, латинь, ліки	Стетоскоп, пігулки, латинь, успокоїтільне, строгість, ліки, шапочка, стерильність, серіал, світлий, іронія, гумор, жарти	Страх, кабінет, чистота, аналізи, охайність, сарказм, акуратність, інструменти, вата, кров, операція, кушетка, вакцинація, грамотність, співчуття,	Стетоскоп, ренген, «Інтерни», «хороший лікар», Хаус, «клініка», доктор Хаус, доктор Форман, Купітман, аптека, ліки, рукавички, халат, окуляри, гематоген, доктор Биков, клініка, лікарня, догляд

Помітили, що люди з вищою освітою подавали кілька варіантів відповідей, а інші здебільшого по одній версії. Також яскраво видно, що від рівня освітніх знань залежить оформлення відповідей реципієнтів. Орфографія в таблицях збережена повністю, без будь-яких змін. Чим вищий рівень освіти, тим грамотніше оформлена відповідь.

Асоціації респондентів за гендерним критерієм

Всі зібрані відповіді розподіляємо на дві колонки, виправлень ніяких не робимо, передаємо асоціації так, як їх подали респонденти для того, щоб зробити висновки про відмінність асоціативних потоків жіночого мислення та чоловічого.

Чоловіча стать	Жіноча стать
латинь, успокоїть, строгість, ліки, шапочка, стерильність, ренген, серіал, світлий, іронія, гумор, Хаус, жарти, Купітман, аптека, ліки, рукавички, халат, окуляри, гематоген	«Інтерни», «хороший лікар», «клініка», доктор Хаус, доктор Форман, стетоскоп, кабінет, чистота, аналізи, халат, мазь, кров, операція, рукавички, серіал, рукавички, окуляри, клініка, лікарня, білий, чистота, інструменти, довіра, латинь, ліки, доктор Биков, охайність, сарказм, акуратність, інструменти, вата, кров, операція, кушетка, клініка, лікарня, інструмент, вакцинація, грамотність, співчуття

Мовлення жінок є емоційнішим та образним на відміну від чоловічого. Також «жіночі відповіді» були ширшими, іноді містили пояснення та уточнення, чоловіки просто писати те, що спадало на думку, тобто, чітко дотримувалися умов експерименту.

Утворення асоціацій – це складний психофізіологічний процес, тому що передбачає зв'язок між окремими нервово-психічними актами, думками, уявленнями, почуттями особистості. Утворюючи асоціації, людина виявляє своє бачення дійсності крізь призму індивідуальної асоціативної картини світу, що формується в час її становлення в певному соціальному, культурному, ментальному та лінгвістичному просторі, що закарбовується у її підсвідомості.

Література

1. Балі Ш. Загальна лінгвістика і питання французької мови. URSS. 2009. 384 с.
2. Денисова С. П. Типологія категорій лексичної семантики. К.: Вид-во Київського держ. лінгвістичного ун-ту, 1996. 294 с.
3. Асоціативний експеримент. Короткий психологічний словник. За ред. проф. В. І. Войтка. Київ: Видавниче об'єднання «Вища школа». Головне видавництво, 1978.
4. Бутенко Н. П. Словник асоціативних значень іменників в українській мові. Львів: Видавниче об'єднання «Вища школа», 1989.
5. Мартінек С. Передмова. Український асоціативний словник. В 2 т. Т. 1. Від стимулу до реакції. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. С. 7-15.